

EEEH Dergi

Eşit, Erişilebilir, Engelsiz Hayat

Sayı: 132

Şubat 2025

Editör: Burak Sarı

Yazım Denetimi: Gülcan Altun, Canan Çam Yücel

Web Sorumlusu: Kadir Ahıska, Ömer Göktaş

Web Teknik Destek: Kadir Ahıska, Burak Sarı

Ses Teknik Destek: Rıdvan Çırpan, Damla Güler

Görsel Destek: Pınar Yavuz, Yelda Erdoğan

Sosyal Medya Sorumlusu: Damla Güler, Gülcan Altun, Ömer Göktaş

Yayımlayan: Engelsiz Erişim Derneği

İletişim Bilgileri:

Web: <http://eeeh.engelsizerisim.com>

E-posta: eeehdergi@engelsizerisim.com

Facebook: www.facebook.com/eeehdergi

Twitter: www.twitter.com/eeehdergi

Youtube: www.youtube.com/channel/UCYxPXyFBI1mOlsPKTcuFafw

İçindekiler

Editörden	1
Tamam Sahip	3
İyilik de Kötülük de Bizden, Ya Gökten Yağan Taş?.....	6
Otizm, Görünmez Engel ve Bazı Şımarıklıklar	9
Kaynaştıramayan Beceriksiz.....	13
Şiddeti Kanıksıyor muyuz?.....	18
Yaban'ın Sakat Kimliği Üzerine Notlar.....	21
Erişilebilir Şehirler İçin Görme Engellilerin Fiziksel Erişilebilirliğine Bir Bakış- 2	31
Körlerin Hayatında Erişilebilir Kentlerin Yeterince Anlaşılmamış Önemi	31
Anything LLM ile Yerel Yapay Zeka Deneyimi #2: İlk Kurulum	36
Youtube'ta Oynatma Listesi Oluşturma.....	39

Editörden

11. yaşımızla herkese merhaba. Eşit, erişilebilir ve engelsiz bir hayat mücadelesinde 11 yıldır beyin fırtınası yapıyor ve kalem oynatıyoruz. Bugünün bireyciliğine inat kolektif çalışmanın sıcaklığında geliyoruz ve 11 yıldır yaşama EEEH diyoruz. 11 yılda sağlamlığı ne kadar gerilettik bilemeyiz ama insanların zihninde çentikler açtık. Sağlamlığı aşındırdığımızı gönül rahatlığıyla söyleyebiliriz.

Dostlar tanıdık üretirken. Onlarla ürettik, geliştik. Öğrenerek büyüdük. Nesilden nesle taşındı sesimiz. Yeni on yıllara daha bilinçli, daha yenilenmiş, daha sağlam adımlarla yürüyoruz. Bakalım Adımlarımız bizi nereye götürmüş bu ay?

Engelli miyiz, engeli olan mı? Sahi biz neyiz? Elif Emir Öksüz bu konuda oldukça dertli. Hangi konu da mı? Onu da edebiyat tarihçisi pardon EEEH dergi okuru bulsun.

Sağlamlık fena bir şey. Engellileri nasıl adlandıracağından kalan zamanda tarihin kötü karakterlerini sakatlıkla özdeşleştiriyor. Burak Sarı bu konuyu irdeliyor Şubat sayımızda.

Zarife Uysal ise sağlamlığın başka bir yönünü irdeliyor. “Otizm ve Bazı Şımarıklıklar”

Murat Kefeli “Kaynaştıramayan Beceriksiz” diyor. Kimle diyor acaba? Kesin bunun altından da sağlamlılar çıkacak.

Şiddet adeta bir veba gibi yayılıyor toplumda. Öyle ki nedenlerini tartışmadığımız gibi etki alanını da tam anlamıyla tespit edemiyoruz. Sevgi Mart Göcen şiddetin mikrosaldırıcılık yönü de dahil engellilere yansımaları irdeliyor.

Gülcan Altun “Yaban” romanındaki engelli karakter üzerinden çeşitli analizlere girişiyor. Böyle yazılarla edebiyatta engelliliğin işleyişinde yeni bir sürecin kapısı aralanır umarız.

Dergimizin en temel alanlarından birisi çevre erişilebilirliği. Konuk yazarımız Ercan Şen, kent erişilebilirliği yazı dizisinin ikinci bölümüyle sayfalarımızda bu ay.

Gençler EEEH Dergiye yazı göndermezse biz de derginin yönetimini yapay zekaya bırakır, alır ceketimizi gideriz. Sarper Arıkan böylesi bir sürece hazırlıklı olmamız için AnythingLLM kullanımını anlatıyor. Llocalde de yapay zekâ kullanabilecek okurlarımız bu sayede.

Enflasyonla başa baş giden bir yönelim var. Youtube kanalı açmak. Ömer Göktaş onlar için Youtube anlatımlarına devam ediyor. Oynatma listesi oluşturmak isteyenler toplansın.

Bu yaşlık da pardon bu aylık da bizden bu kadar. Nice umutlu yaşlar ve sayılarda buluşmak üzere.

Tamam Sahip

Elif Emir Öksüz

elifemiroksuz@gmail.com

Sayı: 132, Şubat 2025

Sayın engeli olan okuyucularımız hepimize merhaba,

Ben, Engelli olan pek çok okuyucuya sahip bir derginin yazarı olarak uzun bir aradan sonra, siz engeli olan bireylere yeniden kelimelerimle ulaşmaktan dolayı çok mutluyum. Efendim laf salatamızdan memnun kaldıysanız ana yemeğe geçelim.

“Engelliler birer bireydir” bizi bir birey, konunun öznesi, ortamın bir parçası olarak muhatap alınırken biraz yanlış anlaşıldık galiba. Son zamanlarda kulağımı tırmalayan korteksimi gıdıklayan bir kullanım yaygınlaştı. Aslında bana sorarsanız düpedüz öfemizm (eufemizm) bu. Engelli demek de kötü veya kaba algılandı galiba sayın engelsizler tarafından. “Engeli olan” diye bir kullanım türedi. Aslında bireyi ve kimliği önceleyen iki farklı İngilizce kullanımın yansımaları bunlar.

“Disabled” dediğimizde kimliği önceleyen bir kullanım söz konusudur. Daha çok Avrupa hatta İngiltere kaynaklı bu kullanım, yıllarca Amerika akademisinde kaba veya aşağılayıcı sayıldı. Yazım kurallarına yön veren Amerikan Psikologlar Derneği (APA), bireyi önceleyen yani merkeze alan dil kullanımını destekledi. Bu kullanımda İngilizce “person with disability” ve bu ifadenin çeşitli türevleri benimsendi. Türkçeye çevrilirken “Engelli birey” yeterli gelmedi, ifade “engeli olan birey” olarak dolaşıma girdi. Böylece güya daha nazik ve bireyi önceleyen bir dil tercih edilmiş oldu.

“Engeli olan birey” kullanımını o kadar tuhaf bir kullanıma dönüştü ki, sormayın. Sanırım içinde birey geçip söz konusu özneyi bu kadar nesneleştirebilen başka bir kavram yoktur. Geçenlerde yeni sayılabilecek bir tez gördüm. İsmi “Engeli Olan Bireye Sahip Aileler” ifadesini içeriyordu. Açıkça sahip olan ve olunanın hiyerarşisini vurgulayan bu kullanım, aynı zamanda kişiyi ailenin Üyesi olmaktan da mahrum ediyordu. Engeli insanlar çöl ortasında tek başlarına bulunan ve gerektiğinde birilerinin sahip olabileceği bağımsız nesnelermiş varsayımıyla yazılmış bu kullanım, bireyi önceleyen yani kişiyi engelinden ibaret görmeyen bir kullanım olduğu için Teknik açıdan uygun. Sinirimi zıplatan bu kullanım beni gerçekten nasıl görüyor acaba? Bir aile var ve bana sahip. Öte yandan ben bir bireyim. Kenarda engelim var birikmiş biraz param, belki bir hobim bir yatağım kafamda üç beş değersiz düşüncem... araya “olan” ekleyince bireyden mi saymış oldu şimdi bizi bu toplum?

Kimliği önceleyen dil de güzeldir Bu kadar laf kalabalığına gerek yok. Yine de birey Merkezde olsun istiyorsanız “Engelli kadınlar” veya “Engelli öğretmenler” gibi kullanımlar da şahane derecede uygundur. Engellilik bu kadar kötü bir şey değil, ağzınıza almaktan bu kadar imtina etmenize gerek yok. Lafı bu kadar dolandırmanız bize ya da en azından bana sadece şunu söylüyor: “bence engellilik berbat bir şey o yüzden mümkün olduğunca söylemekten kaçınmalıyım.”

Şimdi dünyadan haberler: Otorite sayın APA, 2021 yılından beri hem bireyi hem de kimliği önceleyen dilin kullanılabilirliğini, gerektiğinde değişimli kullanılabilirliğini söylüyor. Grubun tercihin öncelikli olduğunu, fakat tercih bilinmiyorsa her iki kullanımın da Kabul edildiğini belirtiyor. Gelişmeleri ülke olarak lütfen yakın takip edelim. Geriden gelmeyelim.

Gruptan biri olarak sesleniyorum şimdi: hem kimlik hem birey merkezli kullanım yerine göre uygundur, fakat lütfen çok rica ediyorum “engeli olan birey” ucubesini derhal bırakın.

Sevgilerimle

American Psychological Association. (2021). Inclusive language guide (2nd ed.). APA Equity, Diversity, and Inclusion.

<https://www.apa.org/about/apa/equity-diversity-inclusion/language-guidelines>

İyilik de Kötülük de Bizden, Ya Gökten Yağan Taş?

Burak Sarı

buraksari2014@gmail.com

Sayı: 132, Şubat 2025

Şu sağlamlılara akıl sır ermiyor azizim. “Ucube miyiz, aciz miyiz, yoksa bütün kötülüklerin kökeni mi?” Bazen kendimi bir sağlamlıcının zihniyle değerlendirmeye çalışıyorum olmuyor. Çünkü insanı yeti çeşitlilikleri nedeniyle eksik ya da kusurlu göremiyorum. Bu insanın ve hayatın gerçekliğine uzak. Oysa sağlamlılar bu işte çok mahir. Bu durumun da tamamen bilmemekten kaynaklı olduğunu düşünmüyorum. Çünkü hayata eşit katılım talebimiz söz konusu olduğunda bir şeyleri yapamayacağımızı düşünenler, ne hikmetse sistemin pisliğinin sonucu olan olumsuzluklarda tam tersi bir noktada duruyor. Özellikle sevilmeyen, insanlığa karşı suç niteliğinde olan eylemlerde, bir anda failin yeti çeşitliliği gündeme geliyor.

Geçen bir arkadaşla bir müzisyenin olumsuz ideolojik çıkışlarını eleştirirken “otistik” olduğu için öyle yaklaştığını söyledi arkadaşım. Ben de bunun sağlamlı bir yaklaşım olduğunu, otizm ile alakası olmadığını belirttim. Bugünlerde Mask ve Kanye West’in saçma sapan işlerini, onların otistik olmasına bağlama kolaylığı kendini gösteriyor. Bu kolaylıktan da öte ideolojik bir saplantı. Çünkü sağlamlılık ideolojik bir saplantılar bütünüdür. Yeti çeşitliliklerini uğursuzluk, kötülük, eksiklik olarak kabul eder. O işin içinde engellilik olduğu zaman, sağlamlılardan doğru değerlendirme beklemek yanılı olur. Çünkü orada işin özünü yakalamasının önünde kocaman bir ön yargı bariyeri vardır. Mesela Mask parmağa bulaşmaz bir burjuvadır ve onun bütün iğrenç yönelimlerinin altında bu sınıfsal köken yatar. Yine de sevgili sağlamlılar bu gerçekliğin üzerinden büyük bir şevkle atlayıp, olayı otizme ya da sakatlığa bağlarlar.

Bu durum tarih boyunca böyle olmuştur. Olumsuzluklar, kötü olay ve davranışların kaynağı olarak sakatlar görülmüş. Tabii kadınlar da. Sonuçta mantık aynı yerden besleniyor.

Aristo kadınları “sakatlanmış erkekler” gibi değerlendiriyordu. Fakat biz burada uğursuz kabul etme olayından çok, sakatlığın kişinin olumsuz davranışlarındaki rolü üzerine kafa yoracağız. Zira tarihteki kötü üne sahip olanların çoğunun yöneliminin kökeninde sakatlığı olduğu iddia edilmiştir. Bu roman sayfalarına kadar girmiştir.

Yakup Kadri'nin “Yaban” romanında bu bakış açısıyla işlenmiş noktalar var. Kambur kişiyi orada engelinden kaynaklı daha kötü ve kompleksli gösterir. Tarlada yalnız başına bırakılan kör kıza yönelik istismarı anlattığı bölümde bu yönelim hissedilir. Oysa aynı iğrenç davranışı kambur ya da sakat olmayan insanların da işlediği bir gerçek. O zaman burada temel sorun kambur değil. Başka kambur bir insan, onun gibi zalim ve istismarcı olmazdı. Yani Bilinci oluşturan tüm çevresel faktörlerin içinden sadece sakatlığı etken olarak görmek sorunun başladığı yer. Benzer ve daha geniş bir anlatımı Shakespeare'in III. Richard oyununda görebiliriz.

Shakespeare, III. Richard oyununda; Richard'ın kan dökmekten çekinmeyen, zafere odaklı ve zalim oluşunda onun sakatlığının önemli bir rolü olduğunu vurgular. Onu akrabalarından ayıran özelliklerin başında sakat olmasının ve kimsenin onunla bir şey paylaşamamasının etken olduğunu belirtir. Bunu da iç diyaloglarla seyirciye sunar. Zafer zamanı var olan zevklerden mahrum kalmasını, kendini yarım hissetmesini, bir sevgilisinin olmamasını zalimliğinin bahanesi yaptığını iddia eder.

O diyaloglardan biri şu şekilde: “Çatık yüzlü harp çatmaz oldu kaşlarını. Zırhlı atlara binip yüreksiz düşmanların içine korku salacağı yerde, şehvetli sazlara kaptırmış kendini. Dönüp zıplıyor bir kadının yatak odasında.

Fakat oynaşacak ya da aynalar karşısında kırıtacak biçim var mı bende? Salına kırıtı giden bir yosmanın önünden cakayla geçecek hal var mı bende? Kahpe felek kancıklık etmiş. Ancak yarım yamalak yapıлып vaktinden önce yollanmışım dünyaya. Vücut desen çarpık, kusurlu, eksik. Öylesine biçimsiz öylesine başkayım ki yanından topallayarak geçtiğim köpekler havlıyor bana.”

Bugün gerçek hayatta kabul edemeyeceğimiz ve anca bir zorbaya yakışan cinsiyetçi ve sağlamcı bu iç diyalog aslında toplumların ve dolayısıyla yazarın da sakatlığa bakış açısını yansıtıyor. Tabii insanın aklına şu soru geliyor. Tarihte böyle zalim ve diktatör enflasyonu varken, bunların kaç sakat? Bu gerçekten bir sakatın dünyası mı yoksa sağlamcı bakış açısının sakat zihnini kendi bakış açısıyla yazması mı? Lunaçarski bu diyalogda Richard'ın kendisini ikinci sınıf olarak görmediğini tam tersine kendini tuhaf bir yalnızlığa zorlayan bu bedensel sakatlığın onun gerçek amacına ulaşma isteğini kamçıladığını söyler.

Diyaloğu incelediğimde ben öyle düşünmedim. Burada sorun Yakup Kadri, Lunaçarski ya da Shakespeare değil. Elbet onları bu eserler için eleştirmek, yargılamak haddimiz değil ve bilimsel de olmaz. Bizim derdimiz bugün ile. Tarihin tekerleği ileriye gitmeyi zorlarken geçmişin yanlış algısına göre değerlendirilip, kimsenin günahının bahanesi olmayı istemiyoruz. Elbet yeti çeşitliliklerinden kaynaklı kompleksleri olan ve o kompleksleri böyle kötü bir şekilde kullananlar vardır. Tıpkı diğer insanlarda olduğu gibi. Biz yanlış ve kötü davranışları engelli olmayanlara yüklemiyoruz mesela. Gökten taş yağsa bizden bilinmesine gerek yok. Ben niye sınıfsal ya da karakter olarak uyuşamayacağım insanların saçmalıklarına yeti çeşitliliğimi bahane olarak sunayım? Böylesi bir utancı niye kabul edelim? Etmeyeceğiz. Elbette hatamızla, olumlu olumsuz yaptıklarımızla sıradanlaşacağız hayatın içinde. Bu sıradanlaşma toplumların yararına olacak. O zaman “büyük oyunu bozmak” yerine gerçeğe odaklanmış olacaklar. Biz ve yeti çeşitliliklerimiz de kurtulmuş olacak. Eeeee biraz rahat bırakılmak bizim de hakkımız değil mi? Bu arada dergimiz 11 yaşına girdi. Yani bizi rahat bırakmadığımız her ay biz de sizi sayfalarımızdan rahat bırakmamaya devam edeceğiz. Gerisi size kalmış. Neyse her şey bir yana, İyi ki doğdun EEEH Dergi.

Otizm, Görünmez Engel ve Bazı Şımarıklıklar

Zarife Uysal

zarifeuysalcelik@gmail.com

Sayı: 132, Şubat 2025

Uzun süredir yazmak istediğim ama hep ertelediğim bir yazıydı bu. Sanırım erteleme sebebim yazarken tekrar tekrar bunları düşünmek zorunda kalmanın iç sıkıntısı olacağıydı. Zaten gündelik deneyimlerimde beni yeterince yoran ve iletişim kurmaktan kaçınacak hale getiren deneyimler...

“Yine de bir elinle kapıyı aralarken

Öbür elindeki titreme dünyanın anadili.”

Cemal Süreya’ya ait bu dize; benim birçok insanla iletişim kurarken ki halet-i ruhiyem.

“Otistik olduğumu söylemek” ile “Söyledim de ne değişti?” arasında kurulmuş bir ipte cambaz gibi aşağı düşmeden yürümeye çalışsam da genel olarak vardığım yer, “Söyledim de ne değişti?” oluyor.

Eğer benim gibi çalışan ve akademik kariyer yapmış otistik kişiyse önce zaten insanlar otistik olduğunuza inanmayabiliyor. Raporunuzun olduğu bilgisi en azından bu konuyu tartışmaya kapatmış gibi olsa da bu kez de “ama sen şunu yapabiliyorsun. Ee, bunu da yapabiliyorsun” gibi sınır açıcı birçok irdelemeye maruz kalabiliyorsunuz. Otizmin “görünmez engel” olması yaşadığımız deneyimi de görünmez kılıyor.

Otistik kişiler nörotipik dünyada yaşamaya çalışırken maskeleyebilirler. Maskeleyen otistikleri zorbalıktan, şiddet görmekten vb. koruyan bir şey gibi görünse bile maskeleyen yapmanın kendisi de ayrı bir tükenme sebebidir.

Kendi deneyimlerimden her ikisinin de ne kadar içinden çıkılmaz bir hal aldığını örneklerle aktarmaya çalışacağım.

Uzunca bir süredir terapi desteğiyle kendimi daha iyi tanımayı ve yapıma uygun önlemler almayı öğrendim ve hala öğreniyorum. Bu sadece otistikler için değil hepimiz için ölene kadar öğrenilecek bir süreç olsa gerek.

Peki kendime dair bu bilgiler beni korumaya yetiyor mu? Çoğu zaman, hayır. Çünkü kamusal bir alanda çalışıyorum. Hastane, alışveriş merkezi vb. yerlerde halletmem gereken işlerim oluyor. Nörotipik normlara göre düzenlenmiş kamusal alanlarda kendimi koruyabilmem çok da mümkün değil. Toplum değişmeden, kamusal alanlar dönüşmeden otistik kişilerin fiziksel ve psikolojik olarak olumsuz etkilenmeden yaşaması imkânsız.

Ses hassasiyetimden dolayı ses kesici kulaklık kullanmaya (utanmadan kulaklığı takabilmem bile uzunca bir zamanımı almıştı) başlamam kişisel olarak aldığım önlemdi. Kulaklığı takmak demek, aynı zamanda maskeyi indirmek de demektir.

Her gün kulaklıkla ilgili saçma sorulara ve alaycı tutumlara maruz kaldım. Yaşadığım deneyime inanılmadı ya da küçümsendi. Ben utanmadan takmayı öğrendim.

İş yerinde duyuşal erişilebilirlik talep ettiğim için hâlâ inanmakta zorluk çektiğim tepkilere maruz kaldım. Bunları yaşarken ben tüm ayrıntısıyla “neyi nasıl deneyimlediğimi” anlatmaya çalışıyordum iyi niyetimle. “Belki bilirlerse anlarlar” diye düşündüm her seferinde. Ancak görmedikleri şeyin bilgisini de kabul etmedikleri ile yüzleştim. Bende ciddi fiziksel acıya, duygusal çöküşe, enerji düşüklüğüne ve kafa karışıklığına neden olan duyuşal tetiklenmelerin, toplumun nezdinde “şımarıklık” ve “abartı” olarak görüldüğünü deneyimledim.

İş yerinde insan üstü bir çabayla bedenimi ve zihnimi dağılmaktan korumaya çalışarak günün sonunu getirmeye çalışıyorum. Ancak dışarıdan somurtkan, sert ve iletişim kurmayan biri gibi görölüyorum. İş çıkışı üç beş kişilik gruplara, “İyi günler” demek bile o kadar zor ki. Hepsinin aynı anda, “İyi günler” demesinden dolayı oluşan kakofoni başımda acıya neden olduğundan sessizce geçip gittiğim oluyor. Eskiden yine de kendimi zorlar iletişim kurardım. Ancak artık bu konuda maskeleye yapmamaya çalışıyorum.

Bazen zaten sadece evime gidebilecek enerjim kaldığından iletişime tamamıyla kapanabiliyorum.

Bazen evime bile desteksiz gidemiyorum. Bekleyip toparlanmak ya da birinin beni evime götürmesi gerekiyor.

Düz olmayan iletişim içimde depremler yaratıyor. Düz olduğum için yargılanıyorum.

Çok basit önlemlerle kendimi ait hissedebileceğim daha huzurlu olabileceğim ilişkiler, iş ortamları olabilecekken, bu önlemler alınmadığı için güvensizliğin kucağında sallanıyorum.

“Zor, esnek olmayan, şımarık, tuhaf” gibi etiketler karakterimin üzerine giydiriliveriliyor.

En ufacak bir tartışmada “iletişim bozukluğu” olan taraf ilan ediliyorum. Mesela çok basit bir talebim, “Senin otistik özelliklerine göre mi hayatımı düzenleyeceğim?” cümlesine çarpıyor. Maskeyi indirmek demek hep haksız ilan edilmeyi de göze almak demek o yüzden.

Talep etmeyi, iletişim kurmayı bırakıp kendi sessizliğime çekilince de “Ama sen söylemezsen biz bilemeyiz ki” deniyor.

Hayatımı zorlaştıranlar, benim “zor” olduğumu söylüyor.

Tek bir norma göre kamusal alanları düzenleyenler, erişilebilirlik taleplerini karşılamayanlar, benim “esnek olmadığımı” söylüyor.

İnsanların deneyimlerinin birbirinden farklı olabileceğini kabul edemeyenler, benim “şımarık” olduğumu söylüyor.

Sadece nörotipik iletişim tarzına uyum sağlamamı bekleyenler, iletişim kurmadığım için tuhaf olduğumu söylüyor.

Toplum almadığı sorumluluğun faturasını her zaman yeti çeşitliliği olan kişilere kesmenin bir yolunu buluyor. En konforlusunu da “damgalayıp” toplumdaki ayırmak oluyor.

Tabii konu otizm gibi görünmez engel olunca süreç daha karmaşık bir hal alıyor.

Mesela sağ elim olmasaydı, sağ elimle bardak tutamayacağım için kimse beni “şımarık”, “tuhaf”, “zor” veya “esnek olamayan” bir kişi olarak damgalamazdı.

Kendi sağlamlılığı ile yüzleşmeye isteksiz veya bu yüzleşmenin sorumluluğunu almak istemeyen insanların karşısına, var oluşunu savunan bir özne olarak çıkmanın bedelinin genellikle nefrete maruz kalmak olduğunu öğrendim.

Sonuç olarak:

Otizm benim var oluşumun bir parçası. Ve otistik olmaktan memnunum. Toplumun üzerime zorla giydirmeye çalıştığı bu kıyafetleri de çıkarıp atmaya öğrenmeye başladım.

Kimse benim kurtarıcım değil.

Kimsenin merhametinin öznesi değilim.

Deneyimlerime saygı duyulduğunda ben de kendimi sıradan hissetmenin konforuna bırakacağım...

Kaynaştıramayan Beceriksiz

Murat Kefeli

m.k@muratkefeli.com.tr

Sayı: 132, Şubat 2025

Annem işçiydi; babam da öyle. 80'li yılların sonlarında yaşanan çocukluğum muhtemelen şu anda bile benzeri az bulunur bir lojman ortamında geçti. 40 haneli bir yerdi, çocuklar kız-erkek ayrımı olmadan gece yarısına kadar bahçede oynardı. Bir kısmı ev kadını bir kısmı çalışan kadınlar sosyal tesiste piyesler oynar, etkinlikler düzenlenir, işler kavgasız gürültüsüz ilerlerdi.

Bir akşam kuka oynuyorduk. Evlerden birinin kapısının açıldığını ve bir çocuğun çıktığını gördük. Yeni taşınmışlardı. Hemen arkasında o evin kenarında saklanan kız arkadaşımız çığlık atarak kaçtı. O gece yeni bir sözcük öğrenecektik: spastik.

İsmi Oktay'dı. Göğüs kafesi ve boynu dışında her bir uzvu farklı yöneydi. Çocukluk işte; çekindik, üzüldük ama kaynaşmamız uzun sürmedi. Yedi sekiz çocuk top koşturuyorduk. Bir bacağı diğerinden hayli kısa olan Topal Cemil ağabey yanımızdan geçerken durdu. Kenarda bizi izleyen Oktay'la konuştu. Sonra bizi çağırdı. Oktay'ı neden maça almadığımızı sordu. Hepimiz birbirimize bakmıştık. Birimiz, "İstemedi ki..." dedi. Topal Cemil Ağabey, "İster ister, takımların birine girsin, biriniz de benle gelin size kantinden çikolatalı gofret alayım" dedi. Oktay'ı da aldık, gofreti de!

Kaptanlar arasında yapılan oyuncu seçiminde Spokti lakabına kavuşan Oktay'ın ikinci oyuncu olarak tercih edilmesi uzun sürmedi. Çünkü en vahşi şekilde arkadaşına çelme çakan, omuz atan veya çekiştirenler bile Spokti'ye bir şey olur diye dalamıyordu. Spokti'nin koşuşuna aklımız ermiyordu, ne yöne vuracağını anlayamıyorduk. Maç boyunca hepimiz düşüyorduk bir o düşmüyordu. Bize göre akıl almaz fiziksel dengesizlik hâli onun sarsılmaz dengesi idi.

Spokti'yi benimsemekte zorlanmamıştık; çünkü lojmanda zekâ farkındalığına sahip Ufuk adında bir arkadaşımız daha vardı. Ufuk sanırım aynı zamanda otistikti. Agresif bir oğlandı - daha doğrusu biz öyle sanıyorduk. Ne zaman sinirleneceği belli olmadığı gibi sinirlendiğinde de ısırdı. Ama öyle böyle bir ısırma değil. Ya kan çıkardı ya da günlerce diş izleri kolumuzda kalırdı. Bir akşam ben de payıma düşeni aldım. Kolumdan akan kanla salya sümük ağlayarak eve gittim. Annem-babam telaşlandı. Ağlamam sönünce annem ne olduğunu sordu. "Ufuk ısırıldı!" dedim burnumu çeke çeke. "Ah be Ufuk, ah!" dedi annem.

Babamın iki kaşını havaya kalktı. "Ne yaptın da ısırıldı?" diye sordu. Kıvırmaya çalıştım ama yemedi. "Şaka yapıyorduk, Deli Ufuk deyince kovalamaya başladı" dedim. Babamın kaşları çatıldı. Aile içi sıfır şiddetin olduğu bir evdi bizimki. Annemden göstermelik olarak çok görmüştüm ama babam ilk kez beş kardeşi havada sallaya sallaya, "İnsan arkadaşına öyle der mi? Ufuk seni ısırılmamış sen kendini ısırılmışsın. Bir daha yaparsan beş kardeşle tanışırısın" dedi. Sonra da özür dilemem için Ufuk'a gönderdi.

Ufuk'u genelde dışarı salmazlardı. Çoğunlukla o fırsatını bulur kaçardı. Anca erkek kardeşiyle çıkardı ara ara dışarı. Hayranlık uyandıran bir el beceri yeteneği vardı. Mekanik işlerde müthişti. Biz daha beş çıtayı çakmayı becerememişken Ufuk ipi gere gere uçurtma başını kaplamaya başlardı.

Ufuk yanımızda olunca yaramazlık yapmak daha eğlenceli ve kolay oluyordu. Ufuk'u kaçırmaya başladık. Önce arka taraftan çoğunlukla odasında bir şeyler yapan Ufuk'a taş atar, işaretleşir ardından da birkaçımız kapıyı çalıp annesinden su isterdi. Oyundan geri kalmamak için en yakın evden su istemek zaten sıradan bir şeydi bizim için. Kapıdakiler su içerken Ufuk arka kapıdan tüyerdi. Ver elini yaramazlık!

Kaçarken giydiği terlikler dert olduğu için aramızda anlaşmıştık. Kapıda Ufuk'un ayakkabısını ilk gören araklayacaktı. Tabii annesi numarayı yutmamaya başlamıştı. Ama Ufuk'u kaçırdığımız günlerin akşamları hiç kimse ısırılmayınca önce görmezden gelmeye sonra da kapıdan çıkmasına izin vermeye başlamıştı. Sadece evlere dağılırken önce Ufuk'u eve bırakmamızı tembihliyordu. Bir akşam konu kaynadı. Arada iki ev fark olduğu için Ufuk'u kapıya kadar götürmeyen bir arkadaşımız sayesinde hatamızı anladık.

Birkaç saat sonra bizim evin kapısı çaldı. Kapı açıldı. "Kefeli evde mi?" diye sordu bir ses. İçeri buyur edilme sözleri duyulurken bende babamla sahanlığa çıktım. İzzet Amca ve Ufuk yan yana duruyordu. Ufuk başı öndeydi -ki bu onun yine bir şaheser yarattığının ispatıydı.

İzzet Amca'nın elinde de hortumlar ve kablolar vardı. "Kefeli, kusura bakma, bu eşekoğlueşek sizin arabanın radyatör ve kablolarını sökmüş" dedi.

Babam bir hortuma, kabloları baktı bir Ufuk'a. Sonra sordu: "Ulan Ufuk, sen ne yaptın?" Bizim oğlan başını kaldırdı ve o sırım sırım sırıtişıyla cevabı yapıştırdı: "Sizin arabayı ameliyat ettim Kefeli Amca!"

Babam güldü. "Düş önüme göster bakalım neresini ameliyat etmişsin?" dedi. Çıktık. Yanına aldığı takım taklavatı Ufuk'un elini tutuşturdu. Motorcu çırağına iş öğretene usta gibi donanımları bağlattı. Sanırım akü kablosunu bilerek ters bağlatmıştı. İş bitince arabayı çalıştırmayı denedi; olmadı. "Yat ulan alta ama hiçbir şeyi sökme sadece bakacaksın" dedi.

Ufuk arabanın altına daldı. Babamda bir yandan İzzet Amca'ya "sus" işareti yaptı. Arabanın altından çıkardı bagajın altına soktu, oradan çıkardı bagajı boşalttırdı. Tabii Ufuk kısa süre sonra sıkılmaya başladı. Bir saat uğraştırdı. Lojmanda ameliyat edilen ilk ve tek araba bizimki olarak kaldı.

Fabrikada Kör Salih ve Kör Sıtkı olarak bilinen iki çalışan daha vardı. Sosyal tesise okey oynamaya gelirlerdi. Babamın arkadaşlarıydı. Yanlarına koşardık, selam verirdik. Sonra bastonu araklamak için pusuya yatarđık. Bir süre sonra ikisinden biri belini kaşır. Sandalyenin arkasında duran bastonu yere bırakırdı. Biz tabii saf... Fırsatını bulduk da bastonu kaptık sanırdık. Sonra başlardık elimizdeki bastonla gözlerimiz kapalı tesiste koşuşturmaya. Şevki Abi dediğimiz huysuz bir garson vardı. Hep o yakalardı bizi. "Eşekoğlueşekler, kör herifin bastonu alınır mı!" diye bağırır kıçımıza birer tekne savururdu. Çünkü genelde servislerin kalkma saati gelmiş olurdu.

Bu yazıdaki "kör", "topal" gibi sözleri sonradan kör olan benim daha gerçekçi bulduğum için seçtiğim sözcükler olduğunu düşünmeyin. Yanlarında olsun olmasın hiç fark etmezdi ve her zaman "kör", "topal" gibi sözler kötücül anlam barındırmadan söylenirdi. Muhtemelen o zamanlar ne erişilebilirlik vardı ne de sağlamlıcılığın, kapsayıcılığın adı.

"Derdin ne?" diyenler vardır tabii. Ocak ayının ortasında Gostil Sağlamlıcılık Ödülleri'ne bir öğretmenın kaynaştırma programı öğrencisini akıl almaz şekilde yaftalaması bildirilişini okuduğumda bu anılar geldi bir anda aklıma. @Misspratisyen adlı X kullanıcısı olan öğretmenin adaylık sebebi şöyle: "Okulda yaşanan şiddet olayı üzerine 'Hâlâ kaynaştırma öğrencilerini diğer sağlıklı öğrenci ve öğretmenlerle aynı eğitim ortamında tutma ısrarı devam ediyor' diyerek, hiçbir sebep-sonuç sorgulaması yapmadan şiddetin sorumlusu olarak kaynaştırma programı kapsamında okullarda bulunan engelli öğrencileri doğrudan hedef göstermesi ve pervasızca ayrımcılık çağrısı yapması."

Diyelim ki iki çocuk arasında yaşanan şiddet olayını başlatan kaynaştırma programı öğrencisi olsun. Peki, gerçekten suçlu kim? Öğretmenin tabiriyle "sağlıklı" çocukların o öğrenciye yaklaşım tarzını değiştirmelerini sağlayamayan ve büyük olasılıkla bilgisizlik nedeniyle bu süreci yürütemeyecek kadar beceriksiz olan öğretmen mi? Diğer çocuklar mı?

Buradaki suçsuz tek kişinin kaynaştırma sınıfı öğrencisi olması bence daha olası. Ama gel de bunu bir tarafı ve kendini "sağlıklı" olarak niteleyen öğretmene anlat. Ufkunun ne kadar dar olduğu zaten yazdığından belli. Sanırsın kör, sağır veya diğer engel gruplarındakilere okulda eğitim veren öğretmenler de "sağlıksız".

Dergi yayınlandığında yazının bağlantısını "sağlıklı" öğretmene göndereceğim. Okur mu, dersiniz? Bence açsa bile peşi sıra akıp giden harfleri görünce kapatmayı uygun görmesi daha muhtemel. Okuması hâlinde gelişim çağındaki bir çocuğun, kendi çevresinde farkındalığa sahip insanların olmasının o çocuğun yaşam karşısındaki birçok ön yargısını azaltırken algısal yetilerinin geliştiğini anlar mı?

Eh, cehennem buz tutarsa belki...

Şiddeti Kanıksıyor muyuz?

Sevgi Mart Göcen

sevgi.mart@gmail.com

Sayı: 132, Şubat 2025

Merhaba dostlar, şiddet sizce nedir? Birisine hakaret etmek, tekme tokat girişmek, küfürler savurmak, yok saymak, hayatına müdahale etmek, iyilik yapıyormuş gibi görünüp düzenini karıştırmak... listeyi uzatabiliriz. Bunlardan bazıları doğrudan şiddet olarak nitelendirilip, tespit edilmesi kolayken, bazılarının ise anlaşılması ve değerlendirilmesi çok daha zordur.

Yine son günlerde medyada örneğine sıkça rastladığımız, zihinsel yeti farkı olan bireylere yönelik şiddet haberleri yer alıyor. Bu haberlerin sosyal medya izdüşümlerinde de çok farklı yorumlarla karşılaşılıyor. Zihinsel yeti farkı olan bir gence, alkol aldırma isteyen iki kişi, çocuğun teklifi kabul etmemesi üzerine çocuğu çok fena hırpalıyorlar. Olay yargıya taşınıyor ve bu iki kişi çok komik bir ceza alarak, işledikleri eylemin sonucunu yaşamadan olaydan sıyrılıyorlar. Bir başka olay ise artık kanayan yara haline gelen ve bu yarayı pansuman yapmak için hiçbir önlem alınmayan bakımevinde yaşanıyor. Yine zihinsel yeti farkı olan bir çocuk çok ciddi biçimde darp ediliyor ve eylemi gerçekleştiren kişi, komik bir ceza ile olaydan sıyrılıyor.

Bu örnekler, doğrudan fiziksel şiddete ait ve tespiti ve değerlendirmesi çok kolay; doğrudan insanın vücut bütünlüğüne ve yaşama hakkına müdahale eden örnekler. Ancak, sosyal medya izdüşümlerine baktığımızda, bundan bir yıl önce yaşanan olaylar kadar infial uyandırmadığını görüyoruz. İnsanlar yine konuştular ama örneğin tüm barolar, tüm insani sivil toplum örgütleri harekete geçmedi. İlk örnekteki kızlar, alkol aldıkları için kınandılar ve suçlandılar. Oysa yaptıkları, doğrudan bir insana saldırıydı ve bunun için suçlanmalıydılar. İkinci örnek için ise bakımevlerinde bu tarz olayların yaşanmasının normal olduğunu, orada çalışan insanlara da hak vermek gerektiğini yazan sosyal medya kullanıcıları bile oldu. Bu tarz yorumlara çok az kişi tepki gösterdi. Bu durum çok ürkütücü değil mi? Sizi de telaşlandırmıyor mu? Bir nevi şiddeti özellikle bazı yerlerde yaşanan şiddeti kanıksamaya başladığımızı ve tepkisizleştirdiğimizi göstermiyor mu?

Psikolojik şiddete karşı ise neredeyse sessizleştik. Yeti farkı olan bir birey, sabah evinden çıktığı andan, akşam evine dönene kadar binlerce mikro saldırganlığa maruz kalıyor. Olayın doğrudan muhatabı olduğumuz halde, bazen yılgınlıktan, bazen meşguliyetten, bazen “Uğraşmaya değmez” düşüncesinden çoğuna hiç tepki vermiyoruz. Olayın failleri de yaptıkları iyi bir şeymiş gibi hayatlarına devam ediyorlar. Bazen verdiğimiz tepkiler nankörlük ya da anlayışsızlık olarak değerlendiriliyor ve olayın mağduruyken, faili haline dönüşebiliyoruz.

İnsanın en güvenli alanlarından birisi evdir. Hepimiz evimizdeyken kendimizi rahat, daha kontrolsüz ve özgür hissederiz. Ya da en azından genel kabul gören budur. Ancak, eskilerin dediği gibi “Evim sır örtüm.” Yaklaşımından dolayı, bir çok evde yaşanan fiziksel, cinsel ya da psikolojik şiddet hiç gün ışığına çıkmadan örtbas ediliyor. Hasbelkader bir delik bulup sızanlarda ise toplum faili değil, mağduru suçlama eğiliminde oluyor. Şiddet yine yok sayılıyor ve yaşayan, yaşadığıyla kalıyor. Zihinsel yeti farkı olan bir kadına, cinsel şiddet uygulayan baba, kızın çok gösterişli olduğu gerekçesi ile ceza indirimi alabiliyor. O yargılamayı yürüten hâkimin, yaşanan cinsel şiddeti kanıksadığı ve olayın faili için indirim sebepleri aradığı çok acı bir gerçek olarak kucağımızda duruyor.

Evlerde yaşanan psikolojik şiddet örneklerine ise sayfalar yetmez. Hep bir ezen ezilen tablosu ortaya çıkıyor. İster yeti farkı olsun ister olmasın, genellikle kadınlar ve kız çocukları, ev hayatında emeği küçümsenen, fikirleri önemsenmeyen, yaptığı her iş göreviymiş gibi kabul edilen bireylere dönüşüyor. Bir nevi modern kölelik. İşin ilginç tarafı, birçok kadın ve kız çocuğu bu durumu öylesine içselleştirmiş ki kendisine yaşıatılan şeyin bir şiddet olduğunun bile farkında değil.

Evde yaşayanlardan biri ya da birkaçı herhangi bir yeti farkı olan kişilerse, bu kez uygulanan psikolojik şiddet, iyilik yapma kılıfına büründürülüyor. Örneğin kör bir eşin yaşadığı evde buzdolapları karıştırılıyor ve onların izni olmaksızın her şeyin yeri değiştirilerek, sözde düzenleniyor. Mutfaklarında sürekli kullandıkları eşyanın yeri, orada durması uygun bulunmadığı için yine onların fikri alınmaksızın değiştiriliyor. Tüm bunlar ailenin diğer bireyleri tarafından yapıldığından, bazen ev halkınca umursanmayarak, kendi düzenleri geri getiriliyor; bazen de

yapılan şeyin şiddet olduğu bilindiği halde, hiç tepki gösterilemediğinden, yaşanan olayın etkileri çok daha ağır hissediliyor.

Tüm bunlardan, şiddetin öyle ya da böyle kanıksandığı sonucuna ulaşıyorum ben. Burada verdiği örnekler sadece durumu somutlaştırmak içindi. Kendi kişisel yaşamınızı gözlemleyin ve bir günlük bir liste tutun. Geçenlerde bunu yaptım. Çok fazla mikro saldırganlığa maruz kaldığım halde, birçoğunu kanıksadığım için, dahası uğraşmak istemediğim için es geçtiğimi fark ettim. Aslında bu çok tehlikeli bir durum. Zira, toplumun eğitime ihtiyacı var. İnsanı, insan olarak görmekten başlayacak bu eğitimde, bizim de üzerimize düşen yükümlülükler var.

Bize dayatılmaya çalışılan, şiddetin kanıksanmışlığı durumundan bir an önce kurtulmamız ve toplumu tüm organlarıyla yeniden uyandırmamız gerekiyor.

Dergimizin yeni yaşını kutlarken, sizlere çok daha eğlenceli bir yazı yazmak isterdim. Ama bu ay kalemimden bunlar döküldü. Aslında düşününce, dergimizin doğuş amacı da biraz bu değil mi? Kanıksanmışlığa başkaldırı. O zaman nice yıllarda, nice kanıksanmışlığa birlikte başkaldırabilmek için iyi ki doğdun EEEH Dergi.

Yaban'ın Sakat Kimliği Üzerine Notlar

Gülcan Altun

guleycane@gmail.com

Sayı: 132, Şubat 2025

Ortaokul yıllarımdan kalan bir isimdir bende Yakup Kadri'nin Yaban romanı. Bir grup sınıf arkadaşı Türkçe dersi dolayısıyla okumaları gereken Yaban'dan söz ediyorlardı ve biri çok sıkıcı bir kitap olduğunu söylüyordu. O zamanlar sesli kitaplar olduğundan bir haberdim ben. Üstelik bilsek bile o yıllarda kaynaklar ve onlara ulaşabilme imkânı oldukça sınırlıydı, sadece konuşmalardan duyuyor ve dinliyordum kitapları ve onlarda anlatılanları. Şimdi yıllar sonra okuduğumda gördüm ki gerçekten durağan ve sıkıcı bir kitapmış. Ancak tarihimizin önemli bir dönemine Anadolu'nun orta yerinde bir köyden günlük tadında okumak bakımından kayda değer bir eser aynı zamanda.

İletişim Yayınları'ndan Atilla Özkırmırlı düzenlemesi ile okuduğum roman hakkında kısaca bilgi verelim önce. Osmanlı'nın son dönemi ve kurtuluş mücadelesinin en ateşli zamanlarında Porsuk Nehri dolaylarında bir köyden anlatılıyor olaylar, duygular ve düşünceler. Anılarını yazan ve onun satırlarından olanı biteni okuduğumuz Ahmet Celal birinci dünya savaşına katılmış ve savaşta bir kolunu kaybetmiş bir İhtiyat Zabitidir. Paşa konağında büyümüş, dönemin şartlarına göre çok iyi bir eğitim almış aydın bir kişidir. Malül olduktan sonra tek kollu olarak İstanbul'daki eski çevresine dönmek istememektedir. Emir eri Mehmet Ali'nin teklifi üzerine onunla birlikte Mehmet Ali'nin köyüne yerleşmek üzere gider. Ancak gerek kendisi duyuş ve düşünüş yapısı gerekse de konuşma ve giyim farkı gibi nedenlerle köylülerin içine karışamaz. Bununla birlikte köylüler de az önce belirttiğimiz nedenlerle onu yabancılar. Bu sebeple "Yaban" olarak adlandırılır. Kurtuluş mücadelesine bakışları bile farklıdır. Ahmet Celal'i en çok da bu yaralamaktadır. İşte roman Ahmet Celal'in bu köyde yaşadıklarını, hissettiklerini ve düşüncelerini döktüğü sayfalardır.

Biz bu yazıda Yaban'ı dönemin özelde Ahmet Celal'in, genelde de toplumun engellilik algısı üzerinden ele alacağız.

Roman boyunca genelde kahramanın köylü ve aydın duyuş ve düşünüşünü karşılaştırmasını ve aydın olarak tanımladığı kendisini suçlamasını okuyabilirsiniz. Bu karşılaştırma ve aktarımları yaparken çoğunlukla da sakatlığını bir eksiklik, acizyet imgesi olarak görür ve okuyucuya bu şekliyle aktarır. Onun bu köyde varlığı sadece yabancılığı ve kolsuzluğuyla sınıflandırılmaktadır.

Ahmet Celal artık sakat bir insan olduğunda kendisini dünyadan elini eteğini çekmiş, kendini diri diri mezara gömerek şuurlu bir intihar eyleminde hissediyor. Bunu bizzat şu tümcelerle açıklıyor: "Daha otuz beşimize basmadan her şeyin bittiğini, işin tamam olduğunu; aşkın, arzusun, ümit ve ihtirasın artık bir daha uyanmamak üzere sönüp gittiğini kendi kendimize itiraf etmek; kendi kendimize, bütün mutluluk ve başarı kapılarının kapandığını söylemek ve gelip, burada bir ağaç gibi yavaş yavaş kurumağa mahkûm olmak. Böyle mi olacaktı? Böyle mi sanmıştım? Lakin, işte böyle oldu ve böyle olması lazımdı." Bu durum ona göre kendini aciz kılıyor.

Başka bir anlatıda emperyalist batılı devletlere karşı mücadelesini düşünüyor ve yapmak istediklerini döküyor satırlara; "fakat sağ kolum yoktu." diyor." Tek kolunun olmaması onun için yapmak istediklerinin önünde büyük bir set.

Öte yandan İstanbul'daki eski çevresinde tek kolunu kaybetmiş, dolayısıyla eksik hale gelmiş "ki kendisi bu şekilde ifade etmektedir," bir adam olarak acıma hissini uyandırmıştır. Bu ise kendisinin ifadesiyle zilleti olmuştur. İstanbul'da eksikliğinden ötürü görünmez olmak isterken Anadolu'nun ücra köyünde kolsuzluğunu insanların, özellikle gençlerin gözüne sokmaktadır. Çünkü ona göre kolunu onlar için yitirmiştir ve bu Ahmet Celal gibi bir asker için

en şerefli şeydir. Ona göre bu şeref, onun son süsü, son çalımı olarak artı değer katması gereken bir şeydir. Oysa köyde kimse bu şerefin farkında bile değildir ve bu durum onu çok yaralar. Öyle ki içinde bulunduğu eksiklik köylülerin merhametini bile uyandırmaz. Sonradan anlar ki bu köyde sakatlık olağan bir şeydir. Kiminin bacağı aksamakta, kimi kör, kimi kambur vs.

Bu noktada dikkat çekmemiz gerektiğine inandığım bir olgu daha var. Köyde yeti farkı olsun olmasın tüm bireyler ister istemez bir arada yaşıyorlar ve üretime katılmak zorundalar. Dolayısıyla sosyal hayatta söz sahibi olabiliyorlar. Bunun bir sonucu olarak da örneğin Zehra'nın körlüğü, Salih ağanın topallığı vs. köylülerin anormal karşıladığı şeyler değil. Oysa kentlerde sakatlar daha dar alanlara hapsediliyor. Günümüzde dahi sosyal, fiziksel ve teknolojik olanaklar bu denli gelişmişken şehirlerde yaşayan engelliler üretim hayatından uzak tutulup ellerine harçlık niyetine tutuşturulan küçük meblağlarla kendi dar alanlarında yaşamaya mahkûm edilmek isteniyor. Sonuç olarak sosyal hayatın da dışına itilmiş oluyorlar bu sayede. Bu bağlamda düşünülünce o zamanın koşullarında kentlerde durumun daha vahim olma olasılığını tahmin etmek hiç zor değil.

Romana dönecek olursak tüm bu acizlik ve eksiklik güdüsü altında kıvrılırken Birinci İnönü Zaferi haberi ile çok sevinen Ahmet Celal bu sevincini köylülerle paylaşır. Ancak Muhtar kasabaya inip gelmiştir ve tamamen farklı düşünmektedir. Padişah yanlısı ve Mustafa Kemal karşıtı fikirlerini köylülere anlatırken Yaban dayanamaz ve muhtara patlar. Herkes etrafından çekildikten sonra kendi kendine muhakeme ederken şöyle düşünmektedir: “Cephede, hiçbir işe yaramaz mıyım? Adam sen de. Bu kolsuzluğum hem kendime hem aleme karşı icat edilmiş bir boş bahane...” Burada yaşama dair yaptığı seçimden ötürü bir pişmanlık görünse de dönemin şartları ve yaşadığı travmanın etkilerini atamaması sebebiyle içinde patlayan bu küçücük ışığa tutunacak gücü besleyemediğini görüyoruz. Aslında zaten buradaki isyanında amaç, sakatlığıyla birlikte yaşama ve mücadele azminden ziyade köylülere olan kızgınlığını kendine bir nefret biçimine dönüştürmesindedir. Bu da mücadeleden çok incelendiği yerden kopsun yaklaşımını çağırıyor.

Ahmet Celal genel anlamda her yerde, özellikle askerde kendini işe yaramaz görüyor. Kitap içinde bir bölümde Mehmet Ali'nin annesi Zeynep kadına dair verilen bir anekdotla onun da aynı düşüncede olduğunu görüyoruz. Bir kimse sakatsa işe yaramazdır. Annesi Mehmet Ali'nin tekrar cepheye çağrılmasından dolayı üzgün ve çok kızgındır. Tam iş zamanıdır ve ona ihtiyacı vardır. Kurtuluşun askerlerle mümkün olacağını bilen Yaban, Zeynep kadını ikna etmek için "kendim işe yaramasam da adam tutup işlerini yaptırırım" demesine karşılık; saçma bir şey söylemiş gibi omuzlarını silker. Bu kadar bile güvenmemektedir Ahmet Celal'e. Bu da kendisindeki acizlik duygusunu ziyadesiyle arttırmıştır. Ancak benim kişisel fikrim, roman çerçevesinde değerlendirildiğinde Zeynep kadının güvenmediği Ahmet Celal'in kendisidir. Köydeki başka bir sakat karaktere işe yarama anlamında bu denli umutsuz yaklaşmayacağını düşünüyorum.

Yukarıda anlatılanların doğal bir sonucu olarak Yaban, acıyor da aynı zamanda kendine. Bunu yine roman içindeki şu paragrafta apaçık görüyoruz.

“Ben, Celal Paşa'nın oğlu Ahmet, İstanbul'un en muhteşem konaklarından birinde doğup ve parıltılı hülya iklimlerine doğru kanat açıp uçtuktan sonra, kanatlarımın biri kırılmış olarak buraya düştüm. Otuz iki yaşında bir emekli asker, bütün geleceği geride kalmış bir sakat delikanlı, şimdi burada... -

Ne yapıyorsun?”

Bir başka bölümde ise acıma yaklaşımını şöyle okuyoruz. Ankara'ya gitmeyi çok istemektedir. “Ancak “gidince açıkta kalmaktan değil ama faydasız bir konuk olmaktan çekiniyorum,” diye ifade etmektedir.

Öte yandan âşık olduğu genç köylü kızının Mehmet Ali'nin kardeşi İsmail'e "kolu yok bir herif gelir, o senin ağan mı" diye sormasını çok içerler. Kendisinin salt sakatlığıyla nitelenmesi canını acıtır. Bu olay üzerine İstanbul'daki kadar azap içinde olduğunu ve doğanın ve tüm

insanların düşman gördüğü unsurlara karşı mücadele gücü olmadığını düşünür. “Durmadan eziliyorum” diye daha da eksiltir kendini kendi gözünde.

Kitabın ilerleyen sayfalarında bu genç kız, yani Emine İsmail ile evlenmiştir ve İsmail’in kapının önünde onunla ilk karşılaştığında kız onu tanıdığına dair hiçbir açık vermez. Bunu da çok içerler ve kızın onu kolsuz olduğu sağ yanından değil de soldan gördüğü için tanımadığını düşünür. İçinden şöyle söylenir: “Ne zalim mahluk! Kendisiyle konuşurken, sesimin nasıl titrediğini de hiç işitmedi mi? Şefkatle dolu bakışlarımın okşamalarını derisi üstünde hissetmedi mi? Bir gün, ağacın dibinde onun yanına çöktüğüm vakit, kalbimin nasıl küt küt ettiğinin farkına varmadı mı? Onun kafasında ve gönlünde hiçbir iyi etki bırakmadan mı geçip gittim?”

Başka bir günde âşık olduğu genç köylü kızının ürkek bir ceylan gibi ondan kaçmasına içerler. Bunun üzerine girdiği bir iç hesaplaşmada toprağı şöyle sorguladığını okuyoruz: "Hey, ana toprak ne kadar merhametsiz ne kadar katırsın? Benim ıstırabıma ne kadar yabancısın? Ben senin üvey evladın mıyım? Yoksa sen mi benim üvey anamsın? Eğer, ben senin üvey evladın isem bu kolu kimin yoluna feda ettim? Niçin şu anda, bu genç yaşımda bir derenin kenarında bir insan viranesiyim?"

Yukarıdaki sorgulamada sakatlığını pazarlık malzemesi yaptığını düşünüyorum. Sakatlığı bir amaç uğrunadır ve ona bir artı değer katmalıdır oysa mevcut durumda onu acizleştirmektedir. Söz konusu söylemi diğer bir taraftan böyle şerefli bir sebeple sakatlığın gerçekleşmemesi durumunda aciz görülmenin kabul edilebilir olması şeklinde de okuyabiliriz.

Bir süre sonra Mehmet Alilerin evinden ayrılmaya karar verir Yaban. Sorduğu ilk soru ise "bana kim bakacak?" olur. Âşık olduğu köylü kızı, yani Emine'nin halası ile konuşmaya gitmek ister kitabın bir bölümünde. Ona söylemeyi tasarladığı şu cümlede de aynı aciziyeti bir kez daha

okuruz. “Görüyorsun, bir kolum da yok. Bana candan bakacak bir yoldaşa muhtacım.” Kendi hayatını idame ettirebilme ihtimalini dahi düşünmemektedir. Günün şartlarına göre iyi eğitim almış aydın olan Ahmet Celal'in bu konuda kafasında tek bir ışık dahi çakmıyor roman boyunca. Sakat bir insanın candan bir bakıcıya gereksinim duyduğundan başka bir ihtimal dahi gelmiyor aklına.

Son olarak köyde yaşayan diğer kimi yeti farkı olan kişilerden de söz etmek istiyorum. Nitekim az ya da çok sakatlığı olan pek çok kimse vardır köyde. O günlerin koşullarında yaşam şartlarının güçlüğü ve en basit hastalıkların tedavilerinin olmayışı ya da o zamanki memleket koşullarında sağlık imkânlarının azlığı nedeniyle birçok kimse sakat kalabiliyordu. Nitekim bu köyde de kitap boyunca muhtelif yerlerde adı geçen iki meczup ki bunların zihinsel engelli oldukları söylenebilir; kör bir kız ile kambur bir delikanlı; muhtarın yatalak olan karısı ile ayağı topal Salih Ağa'dan söz ediliyor.

Kitabın bir bölümünde Yaban bir gün kırdan eğleşirken tarlanın ortasında Bekir Çavuş'un 12-13 yaşlarındaki kör kızını tek başına görür. Zavallı kızını neden güneşin altında kırdan ortasında tek başına bıraktıklarına akıl erdiremez. Onu unutmuş olduklarını ve kızın da herkesin hala tarlada çalıştıklarını sandığını düşünür kendince. Oysa bir süre sonra ağanın oğlu olan kambur delikanlının yanına geldiğini görür. Bir süre sonra anlar ki tarlanın ortasındaki yalnızlık bir nevi bilinçli bir tercihtir.

Kör kız ile kambur oğlan arasında yaşananlara tanıklığını okuyoruz sonrasında. Kambur oğlan elindeki diken, saman çöpü gibi şeylerle ya da gıdıklayarak resmen kıza işkence eder. Kız tarlanın ortasında elinden kurtulmaya çalışır ancak başaramaz. Ne yana kaçmaya çalışsa ki elinde beyaz baston şeklinde bir yön belirleyici olmadığından biraz hafızasındaki haritalama ile biraz da kara düzen kaçmaya çabaladığını sanıyorum, bir türlü oğlanın elinden kurtulamaz. Fakat Yaban'ın söylemiyle “kız görür gibi kaçır. Dere kıyısına gelince de durur ve bu suretle avcının eline yeniden düşer.” Ahmet Celal günlüğüne şu satırları da not etmiş bu olayla ilgili:

“Hayatımda hiç bu kadar iğrenç derecede gülünç bir manzara görmedim. Bu alelade bir yaramaz erkek çocuğun bir uslu kız çocuğa musallat oluşu gibi değil, çok daha canavarca bir şey... Denilebilir ki, bir yılın bir kurbağayı yutmağa çalışıyor. Denilebilir ki, dev kadar kocaman bir örümcek bir pervanenin etrafında ağını örüyor.”

Konuya dönecek olursak anlaşılabilir odur ki kız ile oğlanın aralarındaki ilk mücadele değildir bu. Oğlan bir süre kızla eğlendikten sonra kaçan kızın yatağında yakaladığını söylemiştik, sonrasında birlikte olurlar. Gerçi burada “birlikte olurlar” söylemi ne kadar gerçeği yansıtır emin değilim. Zira kızın tercihi ne derecede bilinçli bir Tercih. Seçim şansı olsaydı Salih Ağa'nın kambur oğlunu yine de seçer miydi? 12-13 yaşında bir kızın seçimi mi olurmuş? Diye de sorulabilir. O yıllarda ne yazık ki bu yaşlarda kızların evliliği olağan bir şeydi biliyorsunuz. Bugün bile yaşananlar ortadayken. Her neyse Ahmet Celal'in anlatılarından benim anladığım kızın da bu ilişkiye rıza gösterdiğine yönelik ama yine de bunun bir cinsel sömürü olduğu inkâr edilemez. Ahmet Celal ise bu sömürüye tepkisiz kalarak örtülü destek vermiş oluyor aslında.

Bundan başka, kitabın sonlarına doğru kör kızın babası Bekir Çavuş'un durumu öğrendiğini ve kambur oğlana kızın alması için baskı kurmaya çalıştığını öğreniyoruz. Ancak kambur oğlan birtakım bahanelerle bunu reddediyor. Bu da durumun açıkça cinsel sömürü olduğunu gösteriyor. Yani en kaba ifadeyle toplumda gücü yetenin diğer bir gücü yettiğine istediği davranışı yapmakta kendini muktedir gördüğünü anlıyoruz. Bununla birlikte bu durumun toplum yaşamında karşı çıkılıyormuş gibi gösterilip sessiz bir iç onay ile devam ettirildiğine tanık oluyoruz. Sözün özü: Zulüm ve iki yüzlülük hem toplumsal hayatta hem de ötekinin öteki ile olan ilişkisinde diz boyu.

Bir de roman boyunca karşımıza çıkan iki meczup olduğunu yazmıştım yukarıdaki satırlarda. Bunlardan daha çok adını duyduğumuz Süleyman. Süleyman kimsesi olmayan, kendisine iş verildiği zaman hakkını vererek yapan, düşünme yetisi kısıtlı, toplum içinde “saf”

olarak nitelendirilen bir karakter. Cennet adında bir kadınla evlendirilir ve bu kadına ondan asla vazgeçemeyecek şekilde bağlanır. Cennet, Süleyman ile evlenerek kendisini baskılardan kurtarıp âşık olduğu adamla istediği gibi bir ilişki yaşar. Çünkü Süleyman o ne derse yapmaktadır. Köylüler bu durumu kabullenemezler ve Cennet'i sevgilisi ile birlikte iken ki Süleyman kapılarının önünde Cennet'in emrettiği gibi onları beklemektedir, baskına gelirler. Bu durumda da Süleyman Cennet'ten vazgeçemez. Sonuçta Cennet'ten yine onun isteği ile tekrar evleneceğiz diye kandırılarak ayrılır ve iyice divane olur. Yunanlıların ikinci baskınında köyü ateşe verdiklerinde de Yaban'ın evinde yanarak can verir.

Bu noktada bir şey dikkatimi çekti. Romanda sakat olan karakterler, Ahmet Celal, Salih Ağa ve onun oğlu, muhtarın karısı ve Bekir Çavuş'un kör kızı. Hepsi nispeten köyün ileri gelenleri ya da onların yakınları. Bir tek Süleyman ile Memiş, iki meczup yoksul köylü takımından. Eğer kör kız, Bekir Çavuş'un kızı olmasaydı Salih Ağa'nın kambur oğluna baskı yapmaya kalkışılabilir miydi mesela? Dolayısıyla şunu söyleyebiliriz: Sakatlık köyde farklı sınıfsal Durumlara göre farklı deneyimleniyor.

Buna bir örnek de Ahmet Celal'in durumu verilebilir. Onun parası vardır ve kendisinin gücü yetmediğinde ya da hiçbir iş yapmadığında tarlasını sürdürmek ve ev işini başkasına gördürmek dahil, hayati ihtiyaçlarını giderebilmektedir. Yani o kadar da dezavantajlı değil.

Bir de hem bu roman özelinde hem de günümüzde izlediğim kimi film ya da dizilerde dikkatimi çeken bir nokta şu: Parasal standardı veya statüsü görece yüksek olan kahramanlar bir şekilde hayatta kalırken, yoksul ve ayak takımı kahramanlar ölüyor kitap ya da film sonunda. Söz konusu romanda da yoksul Süleyman'a ölüm var. Diğerleri yine hayatta.

Yaban'ın okuduğum düzenlemesinde kitap üzerine yapılan yorum ve makalelerden de alıntılar yapılarak okurla paylaşılmış. Tabii ki ben de okudum hemen hemen hepsini. Bu makaleler arasında şu paragraf dikkatimi çekti. Aynen alıyorum:

“Yakup Kadri, Yaban'la gerçekdışı, bir düş ülkesi görünümündeki köy edebiyatını yıkmıştır. Çirkin, kısır bir doğa, pis bir çevre; illetli, sakat insanlar, cehalet, kör inançlar, içgüdülerin yön verdiği bir yaşama biçimi... çizilen tablonun renkleri bunlardır. Savaş sanki bu insanların dışında olup bitmektedir...”

Daha önce de söz ettiğim gibi günlük hayatta olduğu gibi kitabın da birçok yerinde yukarıdakine benzer engelliliğe dair pek çok sözcüğün aşağılama, küçük görme, kötü bir durumu ifade ederken daha da kötü olduğunu pekiştirme amaçlı kullanıldığını görüyoruz. Bu tür kullanımların en ileri gelen yazarlar tarafından dahi sıklıkla kullanıldığı bir dilde nasıl temizlik yapabiliriz bilmiyorum. Ancak yapmak zorundayız. “Kör” demenin aşağılık, cahil bir durumun ifadesi olmadığını insanlığa anlatmak zorundayız.

Ahmet Celal'de sakat bir birey olarak toplumda var olabileceğine dair tek bir inanç kırıntısı dahi olmaması çok ilginç. Hep eksik, hep aciz, hep toplumun kıyısında bir yerlerde hissediyor kendini.

Bin dokuz yüz yirmilerin başlarında geçen romanda okuduklarımız aradan geçen yüz yıla rağmen pek de değişmemiş aslında. Oysa o günden bugüne değişen olanaklar, artan okuma yazma oranı, gelişen teknoloji ile bilgiye erişimin çok çok daha kolaylaşması engelliliğin bir eksiklik, bir acizyet olduğu fikrinde pek bir değişiklik yapamamış ne yazık ki.

Bundan başka kendi başına aşabileceği sorunları başkalarına gördürme fikri, biraz kolaylıktan biraz dilenci kültürünün sağladığı çıkar olanaklarından ötürü iki bin yirmilerde de sürüyor hala. Ve bu engelli mücadelesine ağır darbe vuruyor. Toplumun geniş kitleleri Yaban gibi adamların acizyetini, kendi hayatını idame yetisine haiz sakatlardan daha çok kabullenmeye

yönelik tavır sergiliyor. Onun içinde bulunduğu durum daha kabul edilebilir çünkü. Kör birinin yemek yapmasına akıl erdiremiyor da başka bir körün kendini savunamamasına daha makul gözüyle bakıyor.

Son söz: Ötekini dışlayan, farklı olanı kusan, kendinden olanı kutsayan bir dünya düzenini kabul etmiyoruz ve etmeyeceğiz.

Erişilebilir Şehirler İçin Görme Engellilerin Fiziksel Erişilebilirliğine Bir Bakış- 2

Körlerin Hayatında Erişilebilir Kentlerin Yeterince Anlaşılmamış Önemi

Ercan Şen

ercsen17@gmail.com

Sayı: 132, Şubat 2025

İlk yazımda, kent açık alanlarında körlerin karşılaştığı fiziksel engelleri anlatıp sınıflandırmıştım. Bu yazımda ise şehirlerin erişilebilirlik düzeylerinin körlerin hayat kalitesi üzerine etkilerine dair fikirlerimi ifade etmek istiyorum. Bu meselenin, başta körler olmak üzere, toplum tarafından yeterince anlaşılamadığını düşünmekteyim.

Körler arasında, şehirlerin açık alanlarının erişilebilirliği sadece sakatlar için gerekliymişçesine bir algı olduğunu gözlemlemekteyim. Körler, açık alanlarda yaşadıkları kazaları genellikle gözlerinin görmemesine veya kazanın gerçekleştiği sırada bastonlarını iyi kullanmamalarına bağlama eğilimindedir. Henüz tehlikeli bir kaza yaşamamış körler ise daha iyi baston kullandıklarından, bu kazaların başlarına gelmeyeceğine çok emin. Benim gözlemim, kazaların çoğunlukla gerekli güvenlik önlemlerinin alınmamasından, yani erişilebilir olmayan şehirler yüzünden gerçekleştiğidir. Örneğin kaldırımdaki binlerce dubadan bir ikisinin bastonla bazı zamanlar fark edilememesi doğaldır. Bu noktada sorun, körün iyi baston kullanmaması değil, dubaların tasarımıdır. Yine bir başka örnek, yamuk ağaca yakın geçen körün kafasını ağaca çarpmasıdır. Bu kaza, körün gözünün görmemesinden veya bastonunu iyi kullanmamasından değil, ağacın olmaması gereken bir yere dikilmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Metro raylarına veyahut vagon aralarına körlerin düşmesiyle sonuçlanan kazaları şu şekilde betimlemek mümkündür: Beyaz bastonun ucu bir boşluğa çıkar; körler burayı basamak sanıp adım atar ve kaza gerçekleşir. Körlerin baston kullanmakla ilgili öğrendiği ilk kurallardan

biri, “Bastonun ucu boşluğa çıkınca zemine dokundur, yüksekliği anla; sonra adım at” şeklindedir. Bu şekilde düşünüldüğünde, kazayla ilgili suçlu kördür denilebilir. Ancak kazanın gerçekleşmesinde metro ray kenarlarının ve vagon aralarının uygun yöntemlerle kapatılmamış olması en büyük etkidir. Böyle bir kaza yaşamamış ve çok iyi baston kullanan bizler unutmamalıyız ki hepimizin hasta olduğu, kendini iyi hissetmediği, kafasının karışık olduğu veya bir yere yetişmesi gerektiği günler olacaktır. Yani hepimiz metro raylarına düşebiliriz. “Düşmem” sanmayın arkadaşlar; kötü bir gününüzde bir anlık dikkatsizliğiniz, makinistlerin tabiriyle metronun sizi kesmesine yeter. Ancak hakkımız olan uygun güvenlik önlemlerinin alınmasını sağlarsak güven içinde seyahat edebiliriz.

Yürümenin sağlığa ciddi faydaları olduğu bilinmektedir. Düzenli olarak yapılan yürüyüşler; kasların kuvvetlenmesi, kilo kontrolü ve stresin azalması, yaşlanmanın gecikmesi gibi birçok avantaj sağlamaktadır. Sağlıklı ve kaliteli bir yaşam için yürümek, Dünya Sağlık Örgütü tarafından önerilmektedir.

Sağlığa yararlı olan yürümek, zannederseniz özgürce, kendini tedirgin hissetmeden, güven içinde ve tempolu olan olmalı. Ancak erişilebilir olmayan şehirlerde, görme engelliler kendini güvende hissetmemekte; yani “havadan veya yerden her an bir darbe alabilirim” düşüncesi içerisinde yürümektedir. Bu, ister istemez bir miktar yavaşlamayı gerektirmektedir. Yavaş yürümek ise hem yürüyüşten alınan faydayı nispeten azaltmakta hem de ciddi zaman kaybına yol açmaktadır.

Bunun yanında, sağlamsı tutumun değişim hızını da erişilebilir şehirlerle alakalı olduğunu düşünmekteyim. Hak temelli bakış açısına sahip bireyler olarak, kültürel bir değişim sağlama yolunda çaba gösteriyoruz. Aciz görme engelli algısını yıkmaya çalışıyoruz. Sokaklarda bize daha az müdahale edilmesini sağlamaya çalışıyoruz. Ancak bu durum, sokakta bizim ne kadar rahat hareket edebildiğimizle de alakalı. Örneklendirmek gerekirse çocuğunu parka götürürken kafasını yamuk ağaca çarpan kör toplumda acıma ve benzeri hislerin oluşmasına ve aciz kör algısının

pekişmesine neden olacaktır. Çocuğunu parka götürürken hiçbir sorun yaşamayan kör ise toplumdaki bir kısım bireylerde sağlamcı tutumun azalmasına neden olabilir. Vereceğimiz mücadeleyle sokakta sağlayacağımız fiziksel değişimler, kültürel değişimin hızını arttıracaktır.

Türk aile yapısının korumacı tutumu da derneklerde aktif görev yapan arkadaşlarımızca bilinmektedir. Ebeveynlerin görme engelli çocuklarını beyaz bastonla sokağa salmamasında, sokakların yeterince erişilebilir olmamasının da bir miktar payı olduğunu düşünüyorum.

Bütün bu anlattıklarım ışığında, hak temelli bir bakış açısıyla rahatlıkla şunu söyleyebilirim ki; sokak aydınlatmaları ne kadar haksa, erişilebilir kaldırımlar o kadar haktır.

Metro raylarına gören insanlar düşmesin diye istasyonlar ve metrolarda aydınlatma ne kadar hak ise, ray kenarına yapılacak güvenlik bariyerleri ve vagon aralarının kapatılması o kadar haktır. Görme engelliler için sesli sinyalizasyon trafik ışıkları kadar haktır. Ancak hak verilmez, alınır. Bütün kör derneklerinin bu yönde mücadele etmesi gerekmektedir. Özellikle yereldeki derneklere çok iş düşmektedir.

Bu hakkı almanın yegâne yolu farkındalık oluşturmaktır, ki bu yazının yazılmasının yegâne sebebi de budur. Farkındalık ile kastım, önce görme engellilerde bir farkındalık oluşturmaktır. Sonra ailelerin ve tüm toplumun erişilebilir şehirler hakkında bilgi sahibi olmasını sağlamaktır. Böylece, erişilebilir şehirleri talep edecek bir kamuoyu oluşacaktır. Bu kamuoyu, yöneticilerinden erişilebilir şehirler talep edecek ve alacaktır.

Sonraki yazımda şehirlerin erişilebilirliğine dair mevzuatları incelemeye çalışacağım. Yazı dizimin üçüncü yazısında görüşmek üzere, hoşça kalın.

KAYNAKÇA

- 1-Şahin, H., & Çiftiyıldız, K. (2024). Engelsiz Kent Tasarımlarının Mevzuat Bakımından Değerlendirilmesi. Şura Akademi(5), 37-50. https://suraakademi.org.tr/wp-content/uploads/2024/02/3-Doc.-Dr.-Hayrettin-SAHIN_Doc.-Dr.-Kemal-CIFTYILDIZ.pdf
- 2-Durmuş, M. (2024). Erişilebilirlikte Sivil Toplum Kuruluşları ve Belediye İş birliğinin Önemi. Şura Akademi(5), 89-97. <https://suraakademi.org.tr/wp-content/uploads/2024/02/7-Dr.-Ogr.-Uyesi-Merve-DURMUS.pdf>
- 3-Bozkurt Özyalçın, Y. (2024). Avrupa Erişilebilir Şehir Ödülü Alan Şehirlerin Eylem ve Politikaları Örnekliğinde Kapsamlı ve Erişilebilir Şehir Modelleri: Kocaeli İçin Öneriler. Şura Akademi(5), 99-116. <https://suraakademi.org.tr/wp-content/uploads/2024/02/8-Dr.-Ogr.-Uyesi-Yasemin-BOZKURT-OZYALCIN.pdf>
- 4-Resmi Gazete. (2023, 7 Kasım) Yaya Yolları ve Kaldırımların Tasarım Kuralları Hakkında Yönetmelik. Resmi Gazete (Sayı: 32362). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/11/20231107-1.htm>
- 5-Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete. (2005). *Engelliler Hakkında Kanun (Kanun No: 5378)*. Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5378.pdf>
- 6-T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2021). *Erişilebilirlik Kılavuzu 2021*. Erişim adresi: https://www.aile.gov.tr/media/65613/erisilebilirlik_kilavuzu_2021.pdf
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=8182&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- 7-Resmi Gazete. (2013, 20 Temmuz). ERİŞİLEBİLİRLİK İZLEME VE DENETLEME YÖNETMELİĞİ *Resmî Gazete (Sayı: 28713)*. Erişim adresi: https://www.aile.gov.tr/media/65613/erisilebilirlik_kilavuzu_2021.pdf
- 8-<https://intweb.tse.org.tr/standard/standard/Standard.aspx?0811180511151080511041191101040550471051021200881110431131040730981120670831030840570881170860>

9-<https://intweb.tse.org.tr/standard/standard/Standard.aspx?0811180511151080511041191101040550471051021200881110431131040730821110820560491170570670571120>

[66](#)

10- <https://intweb.tse.org.tr/standard/standard/Standard.aspx?081118051115108051104119110104055047105102120088111043113104073097107103081101066102086100073109>

11- <https://evrimagaci.org/soru/yurumek-ne-kadar-faydali-gunde-ne-kadar-yurunmeli-18397>

12- <https://www.engelsizerisim.com/yazi/erisilebilirlik-artik-ertelenemez>

13- <https://www.birgun.net/haber/metroda-raylara-dusen-gorme-engelli-yurttas-hayatini-kaybetti-292622>

14- Daha kaç kurban gerekli, TURGED,07.09.2024.

<https://www.turged.org.tr/duyurular.php?did=137>

15- <https://canakkaleolay.com/haber/kekec-guvenlik-onlemleri-alinsin-20276>.

16- Resmi Gazete. (1997, 18 Temmuz).). Karayolları Trafik Yönetmeliği (Sayısı:23053). Erişim adresi:

https://www.aile.gov.tr/media/65613/erisilebilirlik_kilavuzu_2021.pdf

Anything LLM ile Yerel Yapay Zeka Deneyimi #2: İlk Kurulum

Sarper Arıkan

Sarperarikan@gmail.com

Sayı: 132, Şubat 2025

Anything LLM ve Ekran Okuyucu Uyumluluğu

Anything LLM, genel olarak ekran okuma programlarıyla uyumlu bir şekilde çalışıyor. Linklere, düğmelere ve yazı alanlarına erişim kolaylıkla sağlanabiliyor.

1. Çalışma Alanı (Workspace) Oluşturma

İlk adımda yeni bir çalışma alanı oluşturmamız gerekiyor. Anything LLM'i açtığınızda 'New WorkSpace' seçeneğini kullanarak yeni bir çalışma alanı oluşturabilirsiniz.

Adımlar:

- Tab tuşuyla yazı alanına odaklanın.
- Çalışma alanınıza bir ad verin.
- Bu çalışma alanı, modelinizi ince ayarlarla veya yükleyeceğiniz belgelerle eğiterek özelleştirebileceğiniz bir alanı ifade eder.

Şimdi taze yapay zekamızı eğitmeye başlayabiliriz! 🚀

2. Çalışma Alanı Arayüzü ve Temel Ayarlar

Çalışma alanınızı oluşturduktan sonra temiz bir ekran ile karşılaşacaksınız. Artık dokümanlarınızı yükleyerek yapay zekayı eğitmeye başlayabilirsiniz.

Sohbet ekranı sekmeli bir görünüme sahip ve erişimi kolaydır. Burada 'General Appearance Settings' (Genel Görünüm Ayarları) bölümü bulunmaktadır.

◇ General Settings (Genel Ayarlar)

- Sistem varsayılan AI sağlayıcısını kullanabilirsiniz.
- Ben Gemini API kullanıyorum, siz de tercih ettiğiniz sağlayıcıyı seçebilirsiniz.

◇ Chat Settings (Sohbet Ayarları)

- Chat Mode: - Yapay zeka yalnızca sorguya dayalı cevap verebilir. - Ya da dokümanlardan bilgi havuzu oluşturarak daha kapsamlı cevaplar üretebilir.
- Kısa Vadeli Bellek (Short-Term Memory): - Önceki sohbetlerin kaç tanesinin hatırlanacağını belirler. - Önerilen değer: 20 - 45 ve üstü, mesaj boyutuna bağlı olarak hatalar yaratabilir.

◇ Vector Database (Vektör Veritabanı)

- Bu alanda yapay zekanın yanıt oluştururken kullanacağı bağlamı tanımlayabilirsiniz.
- Örneğin, benim çalışma alanımda şu bağlamı tanımladım: 'Tüm yazılım dillerinde ekran okuyucularla uyumlu uygulamalar geliştirme taleplerine kod yazarak yanıt ver. Kodları modüler ve birbirine entegre olacak şekilde oluştur. İleri düzey 20 yıllık yazılım mühendisi olarak kodlamaları optimize et.'
- Sorgu Modu (Query Mode) Red Yanıtı: - Yapay zeka, ilgili bağlam bulunamazsa özel bir mesaj döndürebilir. - Örneğin: 'Bu çalışma alanında sorgunuza yanıt verecek uygun bir bilgi bulunamadı.'
- LLM Temperature: - Yapay zekanın ne kadar yaratıcı olacağını belirler. - Önerilen değer: 0.7 (Çok yüksek değerler anlamsız yanıtlar üretebilir).

3. Agent (Ajan) Yapılandırma ve Özelleştirme

Anything LLM, belirli görevlerde özelleştirilebilen ajanlar (agents) içerir. Bunları 'Configure Agent' bölümünden yönetebilirsiniz.

Mevcut Ajan Yetenekleri (Agent Skills)

Yetkinlik	Durum
RAG & Uzun Vadeli Bellek	Varsayılan
Belgeleri Görüntüleme ve Özetleme	Varsayılan
Web Sitelerini Tarama (Scraping)	Varsayılan
Dosya Üretme ve Tarayıcıya Kaydetme	Kapalı
Grafikler Oluşturma	Kapalı
Web Araması Yapma	Kapalı
SQL Bağlayıcı Kullanma	Kapalı
Özel Yetenekler (Custom Skills)	Henüz Eklenmemiş

💡 Eğer özel bir yetenek eklemek isterseniz, kendi özel yeteneklerinizi tanımlayarak ajana yeni görevler verebilirsiniz.

Sonuç

Bu yazımızda Anything LLM'in ilk kurulum adımlarını inceledik ve temel ayarları ele aldık.

Bir sonraki yazımızda daha gelişmiş yapılandırmalara ve dokümanlarla eğitime odaklanacağız.

💬 Siz Anything LLM ile hangi projeleri gerçekleştirmeyi planlıyorsunuz? 🚀

Youtube'ta Oynatma Listesi Oluşturma

Ömer Göktaş

mail@omergoktas.net

Sayı: 132, Şubat 2025

Herkeselam gençler ve kendini genç hissedenler, nasılsınız?

Umarım her şey sizin için yolundadır.

Bu yazımda, kimine göre küçük kimine göre büyük bir ipucuyla karşınıza geldim. Yine YouTube anlatımıyla devam edeceğim. Bu sefer sizlere, Youtube'da bir oynatma listesi oluşturmayı anlatacağım.

Peki, YouTube oynatma listesi nedir?

YouTube'da oynatma listesi, birden fazla videoyu belirli bir sıraya göre düzenleyip bir araya getirdiğiniz bir video koleksiyonudur. Oynatma listeleri; belirli bir konu, tema veya kategoriye göre videoları gruplamak ve izleyicilere kolay erişim sağlamak için kullanılır.

Şimdi gelelim nasıl oynatma listesi oluşturabileceğimize.

1. Öncelikle Youtube.com adresine gidiyoruz.

- Burada önceki yazıdan da hatırlayacağınız gibi ister "Tab" tuşu isterseniz de yukarı-aşağı yön tuşlarıyla gezinebilirsiniz.

- "B" harfiyle Hesap menüsünü buluyoruz.

2. Hesap menüsünü açıp "YouTube Studio" seçeneğine giriyoruz.

- Bu ekranda "Oluştur" seçeneğine tıklıyoruz.

- Ekran okuyucu odağımız otomatik olarak "Video Yükle" seçeneğine gelecektir. Aşağı inerek "Oynatma Listesi" seçeneğini bulun.

3. "Oynatma listesi oluştur" dediğinizde ekran okuyucu başlık gibi bilgileri seslendirecektir.

- Odağınızı yazma alanına getirmek için birkaç "Tab" tuşuna basmanız yeterlidir.

4. Liste detaylarını doldurun:

- İlk alan, listenizin adını yazacağınız alandır.

- İkinci alan, listenin açıklamasını yazabileceğiniz bir alandır.

5. Liste ayarlarını yapılandırın:

- Liste görünürlük durumu: Listenizi "Herkes açk", "Gizli" veya "Liste dışı" olarak ayarlayabilirsiniz.

- Varsayılan video sırası: Videolar, listeye eklenme sırasına göre otomatik olarak düzenlenir. Bu sıralamayı değiştirebilirsiniz.

6. Video ekleyin:

- Eğer listeye hali hazırda eklemeniz gereken videolar varsa, ekleyebilirsiniz. Daha sonra eklemek isterseniz "Oluştur" seçeneğine gelip listenizi oluşturabilirsiniz.

Bu aylık bu kadar yeter. Diğer sayıda görüşünceye kadar kendinize iyi davranın efemim.